

Språkrådet
e-post: post@sprakradet.no

Asker, 25. mars 2022

KOMMENTAR TIL FORSLAGET OM NORMERING AV «HEN»

Språkrådet foreslår at *hen* tas inn i normen i bokmål og nynorsk som kjønnsnøytralt pronomen. Verdialliansen mener at forslaget ikke har dekning i Språkrådets retningslinjer.

SPRÅKUTVIKLING

I følge Språkrådets retningslinjene 4.3 normerer Språkrådet nyord når språkutviklingen tilsier det. Det vurderes ikke å ha funnet sted en slik språkutvikling som tilsier normering av *hen*.

FREKVENNS

Forslaget og det vedlagte saksdokumentet F3 16/21 hevder å påvise en klart stigende frekvens i bruken av *hen*, og at økningen har skutt fart etter 2019. Flere forhold svekker argumentasjonen:

- Økningen skjer fra svært lavt nivå, og bruken av *hen* er fortsatt lite utbredt etter økningen
- Bruken av *hen*, selv etter påvist økning, er avgrenset til media og lærebøker
- I dagligtale og skriftspråk uten noen kjønnspolitisk intensjon, forekommer ikke *hen*
- All bruk av *hen* synes å ha, uttalt eller ikke uttalt, en kjønnspolitisk begrunnelse
- Kjønnspolitiske reformer er sannsynlig årsak til økt bruk av *hen*

REFORMER

Lov om endring av juridisk kjønn var på høring i 2015 og ble vedtatt med ikrafttredelse i 2016. Loven har den samme binære kjønnsforståelsen som samfunnet og språket tidligere har lagt til grunn, men opphever kriteriene for hva som definerer kjønnskategoriene mann og kvinne. Loven krever ikke normering av *hen* som pronomen, men har bidratt til økt oppmerksomhet om kjønns kategorier og kjønnsidentitet som tema, og har således bidratt til økt anvendelse av *hen* i slike sammenhenger.

I Stortinget ble de to representantforslagene 166 S (2018 – 2019) og 174 S (2018 – 2019) fremmet og behandlet i 2019. De to forslagene samler over 20 enkeltforslag med gjennomgripende omfang og konsekvenser. En rekke av forslagene forutsetter, eller støtter, en regulering og forståelse av kjønn som vil ha behov for *hen* som et eget pronomen: • Forbud mot konverteringsterapi (herunder å stille spørsmål ved om kjønnsidentitet skal definere kjønn) • Innføring av en tredje kjønns kategori • Krav om å regulere helsetjenestens retningslinjer for kjønnsinkongruens • Revisjon av utdanningen for lærere og barnevernspedagoger, samt læreplaner i grunnskolen og videregående skole • Lovregulert krav om at alle skoler og offentlige bygg skal ha kjønnsnøytrale toaletter og garderober.

<https://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Saker/Sak/?p=76542>

<https://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Saker/Sak/?p=76632>

VG samordnet TV-serien «*Homo-terapi*» med Stortingets behandling av forslagene, høsten 2019. Det er nærliggende å anta at økt bruk av *hen*, i de mediene og basene hvor Språkrådet har søkt, kan forklares med det politiske engasjementet i Stortinget, VG og interessegrupper.

Initiativene har satt kjønnspolitikk på dagsorden, med stor oppmerksomhet og interesse i media og blant interessepolitiske aktører. I alminnelig språkbruk er temaet konstruert, og *hen* anvendes ikke.

KJØNNSNØYTRALT VS KJØNNSOVERSKRIDENDE

I følge det vedlagte saksdokumentet F3 16/21 er det et avgjørende moment i hvilken grad det kan slås fast at *hen* er etablert som kjønnsnøytralt pronomen i norsk. Det er behov for å vite hvor stabilt det har vist seg over tid, om det forekommer i flere forskjellige typer tekster produsert av mange skribenter, og vi vil vite om bruken er økende. Det vises til at Språkrådet helst vil se bort fra tilfeller der *hen* er brukt i metatekst, f.eks. i diskusjoner om selve formen.

Denne høringsuttalelsen argumenterer for at de premissene for normering som Språkrådet selv understreker, ikke er til sted for å normere *hen* som pronomen. Den alt overveiende bruken av *hen* er etter vår vurdering nettopp slike diskusjoner om selve formen som Språkrådet ønsker å se bort fra.

I tekster der *hen* forekommer, uten at det er en slik eksplisitt metaform, synes det likevel å foreligge en intensjon om å fremme en slik endring av samfunnets kjønnsforståelse som ligger til grunn for å lansere *hen* som pronomen i det norske språket. Altså en tilsvarende metatekst, men mer subtilt.

Saksdokumentet påpeker at *hen* har to anvendelser som pronomen i norsk: 1) Som *kjønnsnøytralt* pronomen eller 2) som *kjønnsoverskridende* pronomen. Det noteres at Fagrådets forslag til styret er å vedta at *hen* tas inn i normen i bokmål og nynorsk som *kjønnsnøytralt* pronomen.

Endringsforslaget som er sendt ut på høring legger også dette til grunn. Det er den kjønnsnøytrale anvendelsen av *hen* som foreslås. Konsekvensen vil være den *kjønnsoverskridende* anvendelsen.

FAGTERM

Det kan argumenteres for at økt frekvens i bruken av *hen* har opphav i fagmiljøer innenfor kjønnsforskning. Med referanse til retningslinjene 8.2, er det naturlig å anse *hen* for en termkandidat. Først når og hvis *hen* inngår i allmennspråket kan det fremmes sak om normering som pronomen.

Kilden, www.kjonnsforskning.no, søkeord hen
https://kjonnsforskning.no/nb/search?search_api_views_fulltext=hen

STRAFFELOVEN / DISKRIMINERINGSGRUNNLAG

Med forslaget om en rekke endringer i straffeloven, Prop. 66 L (2019 – 2020) behandlet Stortinget også straffelovens §§ 185 (hatefulle ytringer) og 186 (diskriminering).

Øvrig lovverk inneholder en opplisting av forhold som det ved lovens ordlyd er ulovlig å diskriminere noen på grunnlag av (diskrimineringsgrunnlagene).

Dersom Språkrådet normerer *hen* som pronomen, så vil dette befeste den kjønnsoverskridende betydningen og anvendelsen av ordet som realitet og virkelighet, uavhengig av den verdibaserte, akademiske, faglige og øvrige kontradiksjonen mot den virkelighetsforståelsen som *hen* vil skape.

Språkrådets eventuelle vedtak om å ta *hen* inn i normen i bokmål og nynorsk, selv om det er den kjønnsnøytrale betydningen som er begrunnelse, vil levere bevis i straffesak og diskrimineringssak, mot enhver som avviser å anvende *hen* i ordets reelle og kjønnsoverskridende betydning

Stortingets behandling av Prop. 66 L (2019 – 2020)
<https://stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Saker/Sak/?p=79326>

Diskrimineringsgrunnlag, artikkel SNL
<https://snl.no/diskrimineringsgrunnlag>

GRUNNSKOLEN

Kjønn, identitet, kjønnsuttrykk og seksuell orientering, er i større grad enn tidligere reflektert i læreplaner for grunnskolen. Læreplanen for samfunnsfag har bl.a følgende kompetansemål:

KOMPETANSEMÅL OG VURDERING 2. TRINN:

- *samtale om kjensler, kropp, kjønn og seksualitet og korleis eigne og andre sine grenser kan uttrykkjast og respekterast*
- *beskrive og gi døme på mangfald i Noreg, med vekt på ulike familieformer og folkegrupper, inkludert det samiske urfolket*

KOMPETANSEMÅL OG VURDERING 4. TRINN:

- *samtale om grenser knytte til kropp, kva vald og seksuelle overgrep er, og kvar ein kan få hjelp dersom ein blir utsett for vald og seksuelle overgrep*
- *samtale om identitet, mangfald og fellesskap og reflektere over korleis det kan opplevast ikkje å vere ein del av fellesskapet*

KOMPETANSEMÅL OG VURDERING 7. TRINN:

- *reflektere over variasjonar i identitetar, seksuell orientering og kjønnsuttrykk, og eigne og andre sine grenser knytte til kjensler, kropp, kjønn og seksualitet og drøfte kva ein kan gjere om grenser blir brotne*
- *utforske ulike sider ved mangfald i Noreg og reflektere over menneska sine behov for å vere seg sjølve og for å høyre til i fellesskap*

KOMPETANSEMÅL OG VURDERING 10. TRINN:

- *reflektere over likskapar og ulikskapar i identitetar, levesett og kulturuttrykk og drøfte moglegheiter og utfordringar ved mangfald*
- *reflektere over korleis identitet, sjølvbilete og eigne grenser blir utvikla og utfordra i ulike fellesskap, og presentere forslag til korleis ein kan handtere påverknad og uønskte hendingar*

Det finnes ingen godkjenningssordning for læremidler i skolene. Den enkelte skoleeier, rektor og lærer har betydelig frihet i valg av materiell til undervisningen. Forskrift til opplæringsloven forutsetter i at opplæringen skal være i samsvar med Læreplanverket for Kunnskapsløftet, men ingen fører tilsyn og påser at forskriftens intensjon er ivaretatt. Eksempler fra Aschehougs læreverk, samfunnsfag, 6 trinn:

Kjønnsidentitet er din egen opplevelse av å være jente, gutt eller noe annet. Hvis du identifiserer deg med det juridiske kjønn du fikk da du ble født, er du cisperson.

Hvis du identifiserer deg med et annet kjønn enn det du fikk da du ble født, så er du en transperson. Noen av oss er gutter, noen av oss er jenter, og noen av oss er verken gutter eller jenter.

Å ikke føle seg som gutt eller jente kalles å være ikke-binær. Hvordan kroppen ser ut, og hvilket kjønn man er, trenger ikke alltid å henge sammen. Vi har rett til å uttrykke kjønnsidentiteten vår slik vi selv ønsker.

Aschehoug presenterer elevene for følgende definisjoner:

KJØNSSIDENTITET: *Det kjønnnet man føler inni seg at man er.*

IDENTIFISERE: *Å kjenne seg igjen i eller føle at man er en del av en gruppe*

CISPERSON: *En som har det kjønnnet legene trodde ved fødselen.*

TRANSPERSON: *En som har et annet kjønn enn legene trodde ved fødselen.*

IKKE-BINÆR: *En som verken er mann eller kvinne.*

I følge Folkeregisteret skal fødselsattesten inneholde opplysning om kjønn. Det er ikke kontrollert med fødeavdeling og medisinsk personell hvilke kriterier som anvendes for å gi opplysning om barnets kjønn, men det antas å være lite sannsynlig at kjønn fastsettes på bakgrunn av legene tror.

Skatteetatens informasjon om hvilke opplysninger en fødselsattest skal inneholde
<https://www.skatteetaten.no/person/folkeregister/fodsel-og-navnevalg/fodselsattest/>

Språkrådets eventuelle vedtak om å ta *hen* inn i normen i bokmål og nynorsk, vil legitimere den type kvasikunnskap som i dag har tilgang til elever i grunnskolen.

I dagens situasjon vil normering fremme politiske og ideologiske reformer som søker å regulere, og endog forby, en slik forståelse av kjønn som *hen* avviser.

KJØNNSNØYTRALT SPRÅK / BARNELOVUTVALGET

Det vurderes å foreligge tunge strømninger i samfunnet og kulturen med ambisjon om å etablere et kjønnsnøytralt språk, også på samfunnsområder der kjønn har vært grunnleggende kategorier for språket på det aktuelle området. Utredningen NOU 2020: 14 «*Ny barnelov*» illustrerer dette:

Sitater fra utvalgets rapport:

Utvalgets primære standpunkt er at barnelovens terminologi bør være kjønnsnøytral slik at benevnelsene «mor», «far» og «medmor» ikke benyttes i loven. I tillegg til ønsket om å inkludere alle former for familier er det viktig for utvalget å gå lenger i likestilling mellom heterofile og homofile par som kan bli foreldre etter loven.

Av kapasitetshensyn har utvalget likevel ikke gjennomført den kjønnsnøytrale terminologien fullstendig i lovutkastet, men utvalget har forsøkt å bruke fellesbetegnelser som erstatning for ordene «mor», «far» og «medmor» der det er mulig

NOU 2020: 14, side 18

<https://www.regjeringen.no/contentassets/677d13eae68c463fa5c2cbb2f9b54e82/no/pdfs/nou202020200014000dddpdfs.pdf>

Utvalget har vurdert benevnelser som «fødeforelderen» og «den andre forelderen», men er usikker på hvordan disse vil bli mottatt og fremmer derfor ikke forslag om dette.

NOU 2020: 14, side 120

<https://www.regjeringen.no/contentassets/677d13eae68c463fa5c2cbb2f9b54e82/no/pdfs/nou202020200014000dddpdfs.pdf>

Utvalget ønsker å tilstrebe en lov som i størst mulig grad inkluderer ulike familiekonstellasjoner. Utvalget vurderer at det ikke er nødvendig at bestemmelsen viser til «kvinnen» som føder barnet, men at det heller skal vises til «den» som føder barnet.

Bestemmelsen vil da inkludere de juridiske menn som føder barn. Når det er mulig å endre juridisk kjønn og fortsatt føde barn, ser utvalgets flertall ikke gode grunner for at bestemmelsen skal begrenses ved å kun omtale kvinner

NOU 2020: 14, side 125

<https://www.regjeringen.no/contentassets/677d13eae68c463fa5c2cbb2f9b54e82/no/pdfs/nou202020200014000dddpdfs.pdf>

Sitatene dokumenterer at barnelovutvalgets begrunnelse for de språklige betraktningene, nettopp er å anvende språket til slik *kjønnsoverskridende*, politisk og ideologisk endring, som Språkrådet gir opplysning om at ikke er grunnlag for å gjøre vedtak om å normere, jf sakspapiret F3 16/21.

Barnelovutvalget unnlater å påpeke at ønsket om kjønnsnøytralt språk er i konflikt med lov om endring av juridisk kjønn, som i § 6 regulerer grenser for når det juridiske kjønn legges til grunn:

§ 6. Rettslige konsekvenser av å endre juridisk kjønn

Det juridiske kjønn skal legges til grunn ved anvendelsen av andre lover og forskrifter. Fødselskjønnet skal likevel legges til grunn dersom det er nødvendig for å etablere foreldreskap og foreldreansvar etter barneloven.

En person som endrer sitt juridiske kjønn, beholder rettigheter og plikter som følge av farskap, morskap eller medmorskap. Regler som gjelder om eller for en kvinne som føder barn, gjelder på samme måte for en person som føder barn etter å ha endret juridisk kjønn.

Lov om endring av juridisk kjønn § 6

<https://lovdata.no/lov/2016-06-17-46/§6>

Selv med lov om endring av juridisk kjønn kan ikke menn føde barn, uansett hvilke språklige konstruksjoner som kobles til begrepet «mann», og dermed også pronomenet *han*.

Dersom Språkrådet normerer *hen* som pronomen, så vil dette fremstå som et tiltak for å fremme slik ideologisk og politisk ambisjon som Barnelovutvalget uttrykte i sin utredning.

NORMERING SOM REFORM

Dersom *hen* tas inn i normen i bokmål og nynorsk på bakgrunn av foreliggende saksfremlegg, vil dette bli vurdert som tiltak hvor Språkrådets mandat anvendes for å fremme politisk og ideologisk reform av samfunnet, ved at språket anvendes til å oppheve en forståelse av kjønn basert på objektive og felles kriterier, til å være et anliggende uten andre kriterier enn subjektiv identitet.

Lov om endring av juridisk kjønn § 6 regulerer at det juridiske kjønn skal legges til grunn ved anvendelsen av andre lover og forskrifter. Denne reguleringen formodes å bli videreført ved eventuell innføring av «et tredje kjønn» og eventuelt andre kjønnspolitiske reformer.

Språkrådets eventuelle normering av ord og begreper i ordklasser som ivaretar disse reformenes behov for dekning i språklige funksjoner, vurderes som integrert og nødvendig del av reformene.

HABILITET

Språkrådet er statens forvaltningsorgan i språkspørsmål, jf språkloven § 19. Språkrådet er det underliggende fagorganet for Kultur- og likestillingsdepartementet (KUD).

Språkloven

<https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2021-05-21-42>

I følge media har regjeringen startet utredning av en tredje kjønnskategori selv om dette ikke inngår i regjeringens politiske plattform (Hurdalsplattformen), men er prioritert av statsråden.

Dersom det fremmes lovforslag og vedtas i Stortinget å innføre en kategori for et tredje juridisk kjønn, i tillegg til mann og kvinne, så følger det naturlig av dette at personer som plasserer seg i en slik tredje kjønnskategori vil ha behov for et annet pronomen enn *han* eller *hun*. Normering av *hen* kan derfor oppfattes som tiltak og tilrettelegging for en kommende kategori for et tredje kjønn.

Dersom Språkrådet i dagens situasjon vedtar å ta *hen* inn i normen i bokmål og nynorsk som kjønnsnøytralt pronomen, vil det være grunn til å stille spørsmål ved fagrådets faglige og objektive integritet. Vedtaket vil bli vurdert som politisk og ideologisk begrunnet, uten at de forutsetningene som språkloven, vedtektene for Språkrådet og retningslinjene for normering krever, er til stede.

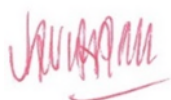
Forvaltningsloven bestemmelser om habilitet omfatter personlige tjenestepersoner. Denne høringskommentaren hevder ikke at noen saksbehandler hos Språkrådet er inhabil av slike grunner som angis i § 6. Det er uklart hvilke retningslinjer som gjelder for eventuell organinhabilitet.

Det kan gi tvil om Språkrådets habilitet som organ dersom det i nåværende situasjon vedtas å ta *hen* inn i normen for bokmål, og nynorsk, slik saksfremlegget som er sendt på høring foreslår.

Med bakgrunn i disse kommentarene mener Verdialliansen at det ikke er grunnlag for å ta hen inn i normen for bokmål, og nynorsk som kjønnsnøytralt pronomen.

Med vennlig hilsen

VERDIALLIANSEN

Jan Harsem, daglig leder / for styret

VERDIALLIANSEN

[Nettverk for menneskerettigheter og kristne verdier](#)

ORG.NR.: 913 714 547

POST: Postboks 23 • 1371 Asker • Norge

WEB: www.verdialliansen.no / FACEBOOK: <https://www.facebook.com/verdialliansen>

EPOST: post@verdialliansen.no / TLF.: 95 77 11 99